

gospodarske, obrtniške in národne.

Izhajajo vsako sredo po celi pôli. Veljajo v tiskarnici jemaje za celo leto 3 gld. 40 kr. za pol leta 1 gld. 70 kr. za četrť leta 90 kr pošiljane po pošti pa za celo leto 4 gld., za pol leta 2 gld. 10 kr., za četrť leta 1 gld. 10 kr.

V Ljubljani 11. februvarija 1891.

Obseg: Nova vrsta ivanovega grozdjiča. — Kmetovalci, odprite oči. — Vprašanja in odgovori. — Zemljepisni in narodopisni obrazi. — Naši dopisi. — Novičar.

Gospodarske stvari.

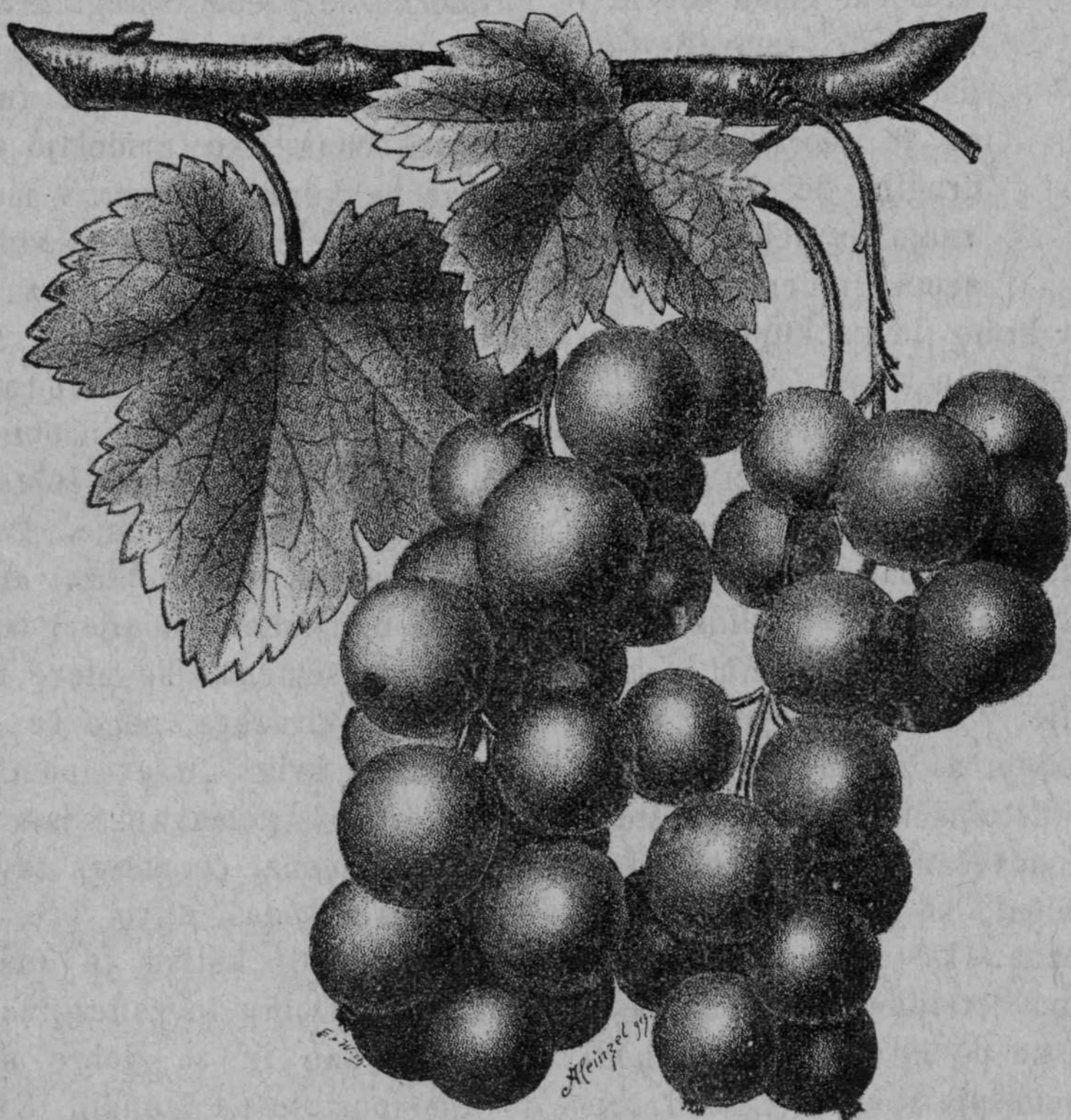
Nova vrsta ivanovega grozdjiča.

Iz najboljših vrst ivanovega grozdjiča (ribeza) je verzajska (Versailler Johannisbeersorte). Maurer jo priporoča v svoji izvrstni knjigi o jagodnatem sadji takole:

Verzajsko ivanovo grozdjiče je s Francoskega doma, koder je zaradi velikosti plodov in njih dobrega okusa zelo v čislih. Grozdji so dolgi in gosti (glej podoba 1.), jagode velike, temnorudeče, prozorne, okus mil in prijeten. To grozdjiče zori konci meseca junija in v pričetku julija. Verzajsko ivanovo grozdje je iz semena vzgojil francoski vrtnar Bertin. Veščaki stavijo to vrsto, ki je razen črešnjevca ivanovega grozdjiča največa, nad najboljše debelojagodne vrste in jo zato po vsej pravici priporočajo za vsak vrt, bodisi velik ali majhen.

Po naših vrtih je ribeza zelo veliko, a večina njegovih grmov, vsaj kolikor smo jih mi imeli priliko videti, ni na čast njih oskrbnikom, kar prihaja nekoliko od slabega oskrbovanja, pa nič manj od slabih vrst, katere sade. Pripo-

ročamo toraj tudi mi vsem onim, katerim je ljubo to sadje, da si o priliki, kadar hočejo saditi nove ribezne grme, omislijo to vrsto, ker smo prepričani, da se ne bodo kesali. Mladih rastlin imenovanega grozdjiča je dobiti v vsaki veči vrtnarski trgovini, na pr. pri W. Klenertu v Gradci.

Podoba 1.

Kmetovalci, odprite oči!

Kmalu bo izginil sneg in kmetovalec bode pričel iz novega svoje trudapolno delo na polji. Kakor bo sejal, tako bode tudi žel. Ako je toraj dobra žetev zavisna ne le od Boga, ampak tudi od kmetovalca samega, važno in imenitno je zanj, da uže setev tako opravi, da se sme nadejati dobre žetve. Ob mnogih prilikah smo poudarjali, da je kmetovalec izgubljen, ako se zanaša na tujo pomoč, a si sam ne pomaga. Kako naj si pa pomaga? Oj koliko je takih prilik! Kdor ne pozna nobene take prilike, prebere naj ta članek in spoznal bode vsaj eno.

Odkar se je žito toliko učenilo, da ga ni vredno našemu kmetovalcu pridelovati za prodež, od tedaj je ostala živinska reja edini pripomoček ki mu

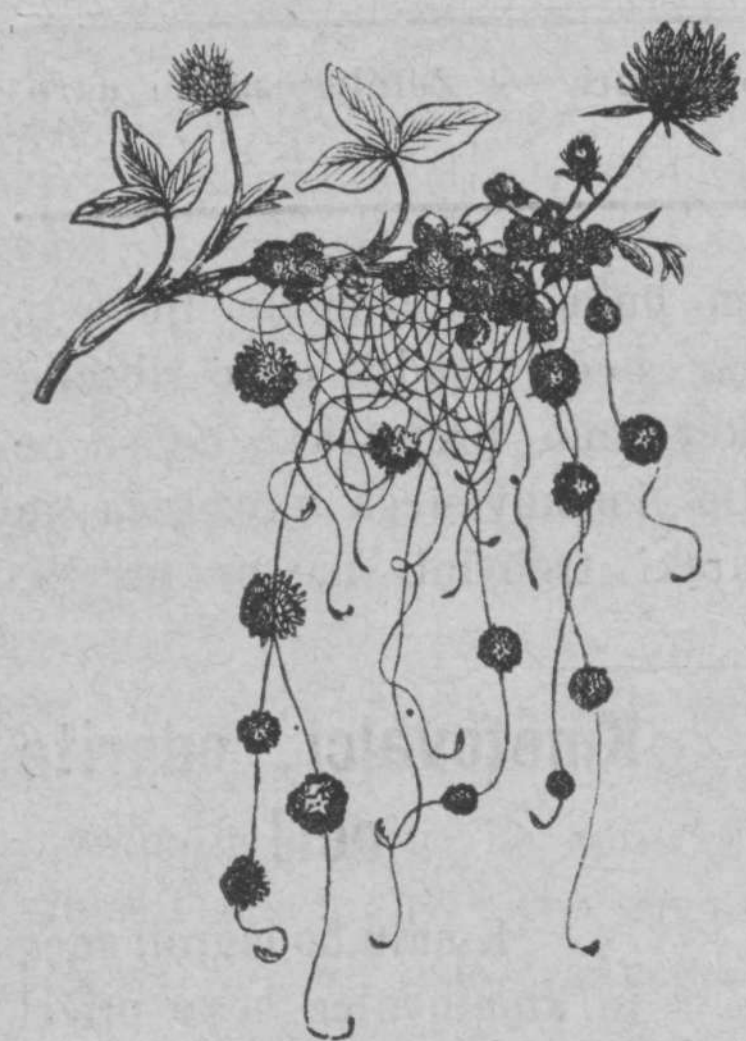
obeta vsaj nekaj dobička. Kdor pa redi živino, imeti mora krme. Najvažnejša krma po slovenskih deželah je poleg travniškega sena, vsakakor detelja. A tudi pridelovanje važne te rastline peša pri nas, in sicer po krivdi kmetovalcev samih. Predenica se širi po slovenskih pokrajinah tako zelo, da so morali po nekaterih krajih uže opustiti deteljno setev, po drugod jim pa krati tako pridelek, da ga ne dobivajo niti polovico toliko, kolikor bi morali. Pa še nekaj. Samo Kranjska je izvažala deteljnega semena vsako leto po več nego za en milijon goldinarjev vrednosti, danes ga pa ne izvažajo niti za sto tisoč ne. Pred leti so v Ljubljani s tem semenom tržili na debelo mnogi trgovci, danes trgujejo še trije. Kolika izguba da je to za deželo, zlasti za kmetovalce, to si mora vsak misliti. Da se je pa kupčija z deteljnimi semenom tako močno unesla, prihaja od tod, ker je kranjsko de-

teljno seme

izgubilo
zbok pri-
mešanega
predenič-
nega se-
mena svoje
dobro ime

Podoba 3.

Kranjsko
deteljno
seme ki je bilo na iz-
vrstnem glasu ne le v
Avstriji, temveč tudi
na Nemškem, umakniti
se je moralo semenu
drugih dežel, katere
znajo pridelovati čisto
seme. Predenica uničuje

Podoba 2.

toraj pridelovanje detelje za krmo in za kupčijo z deteljnimi semenom. To zaprečiti in zopet popraviti je dolžnost naših kmetovalcev. A kako?

Najprej moramo poznati svojstva predenice, katero pa imenujejo po nekaterih krajih tudi predenec, kužno travo, žido ali prevrženo deteljo. Latinski jo zovejo učenjaki „*cuscuta trifolii*“. Predenica je rastlina zajedalka, to je rastlina, ki živi ob soku drugih rastlin. Predenica živi ob soku detelje, v katero poganja svoje korenine ter ji pije sok. V podobi 2. risana je predenica kakor jo sploh nahajamo po deteljiščih in tudi po travnikih, podoba 3. pa kaže povečani predenični cvet. Drobni in lični cvet predenični, ki je podoben majhni beli kroglici, gotovo vsak pozna. Iz tega cveta nastane seme, ki je sicer zelo podobno deteljnemu semenu, a je zlatno majhše. To seme širi se po njivi, z gnojem hodi na druge njive, ptiči ga prenašajo itd., in od tod prihaja hitro razširjevanje predenice. Ker pa naši gospodarji škodo, ki jim jo dela predenica, še le tedaj zapazijo, ko je že njiva, oziroma detelja gosto s predenico zaraščena, in jo prično zatirati, kadar je začela cvesti

ali je pa uže odcvela, zato ni čudno, če vse delo opravljajo zastonj. Če hočemo toraj predenico uspešno zatirati, moramo jo uže v njenem začetku pričeti pokončevati, in sicer predno cvete.

Imamo mnogo sredstev zoper predenico, a vsa ta sredstva služijo le tedaj, kadar je na njivi še malo predenice; če je pa njiva preveč opleveljena, je najbolje, deteljo podorati in v novič posejati.

Ker pa na naša deteljišča predenico največ s semenom zasevamo, zato slovenske gospodarje opozarjamo naj sejejo izključno tako deteljno seme, o katerem so prepričani, da ni v njem predeničnega semena. Ako je tako deteljišče, na katerem še ni zaplojena predenica, priporočamo deteljno seme tam pridelovati, vendar ni gotovo, da se kaj predeničnega semena s sosednih njiv ne primeša. Edini pripomoček, da zatremo predenico, je setev čistega semena.

Kdor se nadeja pomoči od deželne postave, ki ukazuje zatiranje predenice; kdor misli, da bodo kmetovalci zatrli predenico na njivi, ta se vara. Ako bodo pa vsi kmetovalci dosledno sejali tako seme, v katesem ni prav nič predeničnega semena, odkrižali se bomo prav kmalu nadležnega in na vso moč škodljivega plevela. Dokler pa pojde po starem najprej, toliko časa ne bode predenica ne le prenehala, temveč še množila in širila se bode. Preiskava, katero je zvršila c. kr. pregledovalna postaja na Dunaji, pokazala je, da ima 1 $\frac{h}{g}$ primerno še precej čistega kranjskega deteljnega semena 1050 predeničnih zrn v sebi, slabša po več in sicer do 2000 zrn. Tako seme pa tudi naši kmetovalci sejejo. toraj ni čuda, ako pridelajo namestu detelje predenico. Kadar pa kupijo semena v mestu, kupijo pa ravno takega. S svojimi očmi smo videli, ko je kupil ljubljanski trgovec dve vreči deteljnega semena, katero je pregledala uže imenovana postaja ter spoznala, da ima vsak $\frac{h}{g}$ nad 1000 zrn predeničnega semena. Tako seme prodajajo naši trgovci na drobno, kmetovalci ga pa kupujejo, ker mislijo, da so Bog ve kaj prihranili, ker so kupili $\frac{h}{g}$ za 5 kr. ceneje. Pa še huje se godi! K nekemu trgovcu v Ljubljani, ki kupčuje z deteljuim semenom na debelo, hodijo gospodarji kupovat pleve od deteljnega semena. Te pleve rabijo za seme. Potem pa na njivi ni družega, nego čez in čez predenica. In zdaj pa nastane krik: Država pomagaj, dežela pomagaj, kmetijska družba pomagaj! Sam si pomagaj! Kupi si poštenega semena, če moraš tudi po 10 kr. dražje plačati $\frac{h}{g}$, in imel bodeš njivo brez predenice, in ker je tako seme tudi bolj kalivo in rastno, potreboval ga bodeš tudi manj. Dobro in zanesljivo seme je pa le tisto, ki je pregledano in za dobro spoznano od c. kr. pregledovalne postaje na Dunaji. Kje pa je dobiti takega semena? Na Kranjskem ga ne prodaja nihče na drobno, in drugje na Slovenskem tudi ne vem, kdo. Ker je kranjska kmetijska družba dolžna v takih slučajih pomagati in posredovati, zato je ukrenila naročiti na Du-

naji pregledanega semena in ga oddajati kmetovalcem kolikor mogoče ceno.

Pravega francoskega semena lucerne ali nemške detelje $\frac{1}{2}$ bode ude c. kr. kmetijske družbe stal 75 kr., najboljšega semena rdeče ali štajarske detelje $\frac{1}{2}$ 64 kr.

Zavoja ali vreče ni posebe plačati. Družba bode pošiljala seme po povzetji ali ga pa oddajala proti gotovemu plačilu v pisarni svoji. Družba bode priskrbovala tega semena od letos nadalje samo udom.

Ker bode družba naročila le toliko semena, kolikor ga bodo gospodarji naročili pri njej, naj se oglasi vsak, ki tega semena želi, že sedaj, koliko ga rabi, in naj pošlje ob enem polovico zneska za arc. Naslov je: C. kr. kmetijska družba kranjska v Ljubljani.

Vprašanja in odgovori.

Vprašanje 16. Z ozirom na odgovor na 9. vprašanje v zadnjem listu vprašam: Na kakšen način je dati po zimi čebelam vode? (J. W. v H. na Gorenjskem.)

Odgovor: Čebelam se daje po zimi pijače lahko na več načinov, in sicer: Z vodo napojena goba se vtakne med satovje in, če je vreme ugodno, tudi v žrelca prazen sat se napolni z vodo; stekleničica, napolnjena z vodo in dobro zamašena z gobo, obesi se poveznena v panj in iz nje potem počasi kaplje voda.

Vprašanje 17. Imam prav dobro, 7 let staro kravo katera med molzenjem silno brca. To razvado ima pa šele kaki dve leti, poprej je bila prav pohlevna. Ali je kaka pomoč zoper to razvado? (J. S. v Ch. na Bavarskem.)

Odgovor: Kravi se zabrani brcanje med molžo s tem le jako priprostim sredstvom: Pred molžo se ji dvigne in v kolenu vpogne ena sprednja noga, ter čez koleno potem tako natakne kak obroč (tudi jermen ali vrv), da ne more noge raztegniti. Navadno imajo lesen in s cunjjo povit obroč, ki je tako velik, da ravno gre čez koleno. Vsled tega stoji potem krava le na treh nogah in ni v stanju, z drugo zadnjo nogo brcati. Ako se to sredstvo nekaj tednov rabi, opusti krava svojo razvado. Da je pa krava pričela šele pozneje brcati, prihaja od tod, ker je bila kedaj na vimenu bolna in jo je molženje bolelo, ali je pa oseba, ki je molzla, ž njo grdo ravnala. Pravijo, da krava tudi opusti brcanje, ako se ji denes med molžo na križ kaka mokra ruta. Skusite, saj to nič ne stane, morda pomaga.

Vprašanje 18. V drugi številki „Novic“ pišete, da bodo za Dolenjsko in Notranjsko le jednobarvni biki licencevani. Ali je potem za te kraje švicko pleme izključeno? (J. V. v Str. na Notranjskem.)

Odgovor: Švicko pleme je jednobarveno, zatoraj primerno za Dolenjsko in Notranjsko. Kmetijska družba se bode najbolj ozirala na Graupündenski rod, ki je svetlosiva vrsta od švicke govedi. Ta barva zlasti prija

laškim kupcem in je enaka barvi muricedolske vrste, katere se sedaj največ nahaja po Dolenjskem in Notranjskem.

Vprašanje 19. Uže v preteklem letu so bila vprašanja zaradi priprave za kuhanje žganja. Dobro bi bilo razjasniti, iz katere kovine se dado narediti najlažje, najboljše in najcenejše cevi za prekapanje. Bakreno je težavno narediti, svinčene res lahko vsak sam zavije, a utegnejo biti zdravju škodljive, ker destilovana voda vzame svinčeni okis na se. Rad bi tudi vedel, kako se dado čistiti zavite cevi, ker tudi pri nas v Dalmaciji narejamo izvrstno žganje, a za vsakim kotlom dobro osnažimo cevi, kar je zelo potrebno. (A. B. v D. Dalmaciji.)

Odgovor: Najboljše cevi za hladilnik so bakrene, seveda tudi najdražje. Zaviti jih pa i tako more le kotlar. Tudi svinčene cevi, ki so od znotraj pocinjene, so dobre, razen tega pa tudi zelo po ceni in jih res lahko sami zavijete. Pa tudi nepocinjene svinčene cevi se dado porabiti, ker nevarnost, da bi se delal med prekapanjam škodljivi svinčeni hidrat (ne okis), je majhena. Ako pa cevi, predno jih rabite, napolnite z rastopino od žveplenokislega natrona, naredi se po ceveh skorja od svinčenega sulfata, ki je nerazstopljiva. Zavite cevi se dado čistiti, ako se skozi nje toliko časa voda pretaka, da je vsa nesnaga opravljena. Ako treba, vlije se tudi vroče vode v cevi ter nekaj časa v njih pusti.

Vprašanje 20. Tod je v navadi le cinasta, po 10 litrov držeča posoda, kadar pretakajo in merijo vino. Obrabi se pa hitro, in tudi jo je zelo težko imeti čisto. Katera kovina je v ta namen najboljša? (A. B. v D.)

Odgovor: Odgovoriti moramo, da baker. Izvrstno bi pa tudi služila posoda od železne pločevine in dobro emajlovana, kakeršno danes izvrstno izdelujejo. Seveda take oblike posod, kakeršne jih vi rabite, nimajo nikoder v zalogi, moral bi jih posebe naročiti. Mi pa menimo, da je za vaše namene najboljša posoda od hrastovega lesa, kakeršno rabijo po Goriškem, v Vipavski dolini, na Krasu itd. Taka posoda se da dobro čistiti in prav oskrbovana trpi mnogo desetletij.

Vprašanje 21. Iz Italije prinašajo k nam neizrečeno velike nadzomeljske kolarabe, ki tehtajo tudi po več ko eno kilo ena. Ali bi se dale tudi na Primorskem vzrejati take kolarabe? (A. B. v D.)

Odgovor: Vzgoja takih velikih kolarab je zavisna od prave vrste in ravnave. Ako doboste semena dotičnih kolarab in njih sadike vsadite na dobro sprsteninsko zemljo, ki ima staro gnojno moč v sebi, ter potem zemljo pridno rahljate, ne hranite vode ter jej dodevate še kaj gnojila: prepričani smete biti, da tudi v Primorji vzgojite take kolarabe.

Vprašanje 22. Pri katerem sodarji bi lahko naročil vinske posode od dobre hrastovine? (A. B. v D.)